

Bütün ülkelerin
proleterleri birleşin!Lütfen kağıt ve mürekkep
kullanın.Kartların temin
veletan vekâli!

İŞÇİNİN SESİ

Yıl No: 130
Eylül 1980

ÇEK-AL SAYFASI

Şili'de karşı-devrimin dersleri

Bu sayı Çek-Al bölümünde, 12 Eylül faşist darbesinin ardından, dersleri Türkiye'nin sınıf savaşı alanlarında sınıyan Şili deneyimini inceliyoruz. Gelecek sayılarımızda Latin Amerika, Afganistan, Polonya gibi uluslararası deneyimlerle ilgili yazılar yayınlamayı sürdüreceğiz.

Hüseyin Çakır

I
Giriş

1973 yılının Ekim ayında Şili'de karşı-devrim güçleri halk hareketini ağır bir yenilgiye uğrattı. Aslında 1973 darbesi ne çok beklenmedik bir olay idi, ne de geri dönülmez kesin bir yenilgidir.

Şili yenilgisi dünya komünist hareketinde geniş bir tartışma konusu oldu. Hareketin tümü, yenilginin geçiciliği üzerinde görüş birliğine vardı. Bunun yanı sıra, "Şili Deneyi"nin — öteki adıyla "Şili'deki barışçıl devrim" — kanla bastırılması, özellikle aynı görüşü benimseyen kapitalist ülkeler komünist partileri için bir "değerlendirme"yi, strateji ve taktiklerini ciddi bir biçimde gözden geçirmeyi dayattı. Merkez organlarda, dergilerde değerlendirme, eleştiri-özeleştiri, ders çıkarma niteliğinde bir dizi yazı yayınlandı. Örneğin, *Barış ve Sosyalizm Sorunları* dergisi 1977 yılı boyunca böyle bir çalışma sürdürdü. Tartışmaların bugün hala devam etmesi, Şili'deki olayların incelenmesinin dünya komünist hareketi ve dünya devrimi açısından ne denli canalcı bir nitelikte olduğunu gösteriyor.

Ne yazık ki, Türkiye komünist hareketi bu ölçüde zengin bir tartışmadan yeterince yararlanamadı. Hiçbir parti organizamında sorunun en canalcı yanları ele alınmadı. *Anıtım, Ürün*, hep sonbahar sıralarında kof gevezelik dolu bir "yıldönümü yazısıyla" sorunu geçiştirdiler. Şili devrimcileri ile dayanışma amacıyla sayısız eylemler düzenlendi. Ama tüm bunlar olurken, kimse *Türkiye Komünist Partisi'nin* bu konuda ne düşündüğünü öğrenemedi.

Bir örnek verelim. *Ürün* dergisinin 51. sayısında Ahmet Selim Özgüven imzalı bir yazı çıktı. Yazının hemen hemen tümü, olduğu gibi *Barış ve Sosyalizm Sorunları'nın* sayfalarından eklektik bir biçimde, tartışmalarda taraf tutmadan, net konum almadan derlenmiş. Özgüven'in tek katkısı olan "Sonuç" bölümünde ise "dünyamızda karşı-devrimi ithal etmek zorlaşmıştır" ve "politik ve

toplumsal dönüşümler bir ülkenin iç sorunudur" gibi topu topu iki tane fikir sıralanmış. Yazının tümünün başlığı "Şili Devriminden Çıkarılan Dersler"! Peki Şili devriminden çıkarılan dersler bu kadar mıdır?

Aslında bu gülünecek bir durum değildir. Bir ülkenin komünist partisi ve basını dünya devriminin hiçbir sorununa bu denli gözünü kapatamaz. Aksine, her konuda fikrini belirtmesi zorunludur, görevdir. Görev oluşunun başlıca iki nedeni vardır.

Birincisi, dünya komünist hareketinde ortak bir siyasal konum sağlamak için görevdir. Biliyoruz ki "teori, strateji ve taktiğin ana sorunlarının değişik ülkelerin komünistleri arasında serbestçe tartışılması, komünist hareketin ortak bir siyasal çizelmesinde vazgeçilmez bir unsurdur" (S.S. Gilioy, V.V. Zagladin, *Problems of the Communist Movement*, Progress, Moscow, 1975, s. 341). Şili konusunda dünya çapında bir tartışmanın yürüdüğü bir sırada açıkça fikrini belirtmeme, kof "yıldönümü" yazılarıyla işi geçiştirme, en önemli sorunlara hiç değinmeme (oportünistler Şili konusunda en uzun yazılarına bile "barışçıl devrim" teorisini ele almadılar) gibi tutumlar dünya komünist hareketinde kişiliksiz bekleycilik anlamına gelir.

İkincisi, ülkemizde komünist hareketin sağlıklı gelişmesi ve devrimi gerçekleştirmek için gerektirir. Şili'deki olayların ülkemiz açısından hiçbir öğretici yanı yok mudur? Varsa, yapmamız gereken yalnızca teorik düzeydeki biriki yanını ezberleyip grinin en bayağı tonlarında tekrarlamak değil, kendi ülkemizin somut koşullarının prizmasından geçirmek, sonra da öğrendiklerimizi hayata uygulamaktır. Olayların teorik olduğu kadar pratik yanlarını özümsemektir. Ders çıkarmak ancak böyle olur. Oportünistler bu görevi özellikle atıyorlar. Nedenlerini ilerde daha iyi göreceğiz.

TKP'nin oportünist yönetiminin Şili olaylarını ele alışını proletarya enternasyonalizminin ruhu- na ve gereklerine terstir. Ne uluslararası, ne ulusal planda

proletarya enternasyonalizmini yaşama geçirmediklerini bir kez daha sergiliyorlar. Oysa Yürük-oğlu yoldaşın da dediği gibi proletarya enternasyonalizmi işçi sınıfı ve devrimci hareket içinde bilinçli bir çaba ile geliştirilmesi gereken bir ilkedir.

Oportünistlerin atladığı görevleri Leninciler yerine getirmek zorundadır. Devrim savaşımı hem proletarya enternasyonalizminin yüce ilkelerine, hem de Türkiye Komünist Partisi'ne sahip çıkmayı gerektiriyor. Bu yazının ardındanki anlayış budur.

II

ŞİLİ'DE NE OLDU?

ABD'nin arka bahçesinde, Küba devriminin açtığı gedik dünya emperyalist sistemine ağır bir darbe vurdu. Emperyalistler boşuna telaş etmiyorlardı. Küba devriminin arkasından birçok komünist partisi "Latin Amerika devrimi"nden daha sık söz ediyor, zaferin kutsal boyutlar alması için çalışmalarını hızlandırıyorlardı. Bir dizi aylık taşıyan bu ülkelerdeki komünistler ve devrimciler sık sık bu amaçla bir araya geliyorlardı. 1967'de Havana'da toplanan OLAS (Latin Amerika Devletleri Örgütü) Kongresi bunlardan yalnızca biriydi. Kongre'nin ortak bildirisinde şu sözler yer aldı: "Küba Devrimi, silahlı devrimci hareketin zaferinin bir sembolü olarak Latin Amerika'daki anti-emperyalist hareketin öncüsüdür. Silahlı mücadele yürüten halklar da bu yolda ilerledikçe bu öncülükte yerlerini alacaklardır". Kongre'de aynı zamanda Latin Amerika devrimini Marksizm-Leninizm ilkelerinin yönettiği ve devrimin temel yolunun silahlı mücadele olduğu kararlaştırıldı.

Emperyalizm bir ikinci, üçüncü Küba'yı önlemek için askersel-ekonomik tüm güçlerini seferber etti. Bu arada Şili üzerindeki özellikle durdu. Latin Amerika'daki ilk göz ağrılarında olan Şili aynı zamanda toplumsal gelişmesi açısından en ileri ülkelerden biriydi. Hızla örgütlenmekte olan güçlü bir proletarya-

sının oluşu, emperyalizmin ona özel bir özenle eğilmesini zorunlu kılıyordu.

ŞİLİ'DE KAPİTALİST GELİŞME

Birçok Latin Amerika ülkesinde olduğu gibi Şili'de kapitalizm emperyalizme bağımlılık koşullarında gelişti.

Bu sürecin başlıca iki özelliği vardır. Birincisi, yerli tekel gruplarının gelişmesiyle birlikte finans-kapitalin doğması ve egemenliği kurmasıdır. "Şili'de ülke çapında etkili bir mali oligarsi oluşmuştur. Örneğin Cruzat ve Larrain tarafından yönetilen grup, ülkenin yüz büyük işletmesi arasında yer alan yerli özel kumpanyaların bütün aktiflerinin üçte birini bütünüyle ya da bölümsel olarak denetiminde tutuyor" (H. Fazio, A. H. Fortuna, "Tekeller ve Latin Amerika'da Erkin Yapısı", *Yeni Çağ*, Ağustos 1979, s. 767).

İkincisi, birinciye yardım eden ve ona bağlanan bir özelliktir. O da belirttiğimiz süreç boyunca devletin rolünün değişmesidir. Devlet, üretici güçlerin gelişmesini zorlamak ve özel sektöre kaynak aktarmak işlevinden, tekelci kapitalizmin temel bir direği olmaya dönüştü.

Bundan şu gerçeğe ulaşabiliriz: Latin Amerika'nın birçok ülkesinde ve özellikle Şili'de emperyalizme bağımlı bir devlet tekelci kapitalizmi hüküm sürmektedir. Bu saptamanın önemi, konumuz açısından büyüktür. Şili'de ne gibi çelişkilerin varolduğu, bu çelişkilerin ülkede ne tür sorunlar yarattığı, hep buna bağlıdır.

Bir yandan Şili'de finans kapitalin, devlet tekelci kapitalizminin gelişmesi ve bunun getirdiği "gereksinimler", diğer yandan emperyalizme bağımlılık ve bunun getirdiği "kısıtlamalar", ülkeyi derin bir bunalıma sürmüştür. Hergün yeni aşamalara yükselen bu bunalımın iki sonucunu Şili'nin yakın tarihinde görmekteyiz:

1) Özellikle 1970'lere gelindiğinde Şili'de ülkenin devrimci duruma çalkalanması.

2) Birinci sonuçla atbaşı gi-

den faşizm tehlikesinin artması. Her iki sonucun da birlikte ele alınması Şili olaylarının ciddi bir değerlendirmesi için önemlidir. Çünkü Şili devrimini hazırlayan nesnel koşulları görmek çok zor değildir, ama köklü bir *karşı-devrimi* zorlayan, aynı derecede *nesnel* koşulların varlığını görebilmek her zaman o kadar kolay olmamıştır. Nitekim Şili üzerine yapılan değerlendirmelerin bir çoğunda "emperyalist komplo teorisi" gibi açıklamalara, devrim yenilgisini salt dış müdahalelerin başarısına indirgeyen eğilimlere rastlamak mümkündür. Bu eğilimleri ilerde yine ele alacağız. Ama şimdiden belirtelim ki Şili'ye yapısal bunalım faşizm tehlikesini daha devrim öncesinde içinde barındırıyordu. Bu, karşı devrime de, emperyalist komplolara da güç kazandıran bir olgudur.

1970 seçimleri ve halk cephesinin kurulması

1970 seçimlerine gelindiğinde devrimci durum üst aşamalara yükselmişti. Böyle bir ortam devrimci harekete büyük bir canlılık kazandırmış, 1930'lardan beri süregelen "solun birleşmesi" çabalarını hızlandırmıştı. Uğraşlar sonucunda sol hareketler *Halk Birliği* adı altında bir cephe kurabildiler.

Halk Birliği şu örgütlerden oluştu: Şili Komünist Partisi, Sosyalist Parti, Radikal Parti, Sosyal Demokrat Parti, Birleşik Eylem Hareketi (MAPU), Bağımsız Halk Eylemi.

Halk Birliği'nin son derece heterojen yapısı büyük sorunlar yarattı. Sosyal-demokrat ve radikal partiler, komünist ve sosyalist partilerin etkinliğinde çizilen radikal ekonomik programın bazı yönlerini yumuşatmak için çaba harcadılar. Öte yandan Sosyalist Parti'nden bir kanat, küçük burjuva devrimcisi MİR hareketini cepheye kazanmak ve Şili Komünist Partisi gibi "barışçıl devrim" in ardıcıl savunucularıyla yan yana çalıştırmak için uğraştı. Tüm bu sorunların çözümü için her örgüt karşılıklı ödünlere başvurmaktan geri durmadı. Cephe üyeleri için amaç, abildigince çok sayıda sosyal katmanı temsil eden örgütlerin aritmetik toplamı ne pahasına olursa olsun sağlanmaktı.

Halk Birliği'nin 1970 seçimleri için öne sürdüğü cumhurbaşkanı adayı da bu anlayışla seçilmişti. Allende hem Marksizm, hem reformizm, hem enternasyonalizm, hem milliyetçilik gibi türlü çelişkileri düşüncelerinde barındıran bir adaydı. Bu kişiliyle Halk Birliği çorbası için tartışılmaz tek adaydı.

4 Eylül seçimlerini Halk Birliği kazandı. Ama o ana kadar süren tartışmalar, örgütler arasında varılan protokoller cephenin çehresini kuruluş amacının ardında yatan ilkelerden çok çok uzaklaştırmıştı. Cephenin amacı 1930'lardan beri bir devrim cephesi

oluşturmaktı. 1970'lerin Halk Birliği ise, birarada kalabilmenin gereklerine uygun olarak bir reformcular cephesi olmaktan öteye gitmiyordu. Tüm örgütlerin üzerinde anlaştıkları sloganlar ancak en ilımlı olanlarıydı.

Lenin, Halk Birliği'nin böyle gelişmesine neden olan anlayışa yıllar önce işaret etti. "Oportünizmin en klasik yöntemlerinden biri" diye nitelediği bu anlayışı şöyle özetledi:

"En fazla sayıda sosyal unsuru birleştirdiği gerekçesiyle, en ilımlı sloganın en akılcı slogan olduğunu kanıtlaya girişim" (Lenin, *Toplu Yapılar*, c.11, s.156).

Şili'de kurulan cephenin ardındaki anlayış aynı sözlerle özetlenebilir. Bunun sonuçları ise Şili'deki yenilginin bir yönünü açıkça yansıtıyor: Reformcu cepheyle

devrim yapılamaz.

Halk Birliği'nin ekonomik programı ve siyasal erk sorunu

Herşeye karşın Halk Birliği'nin seçilmesi Şili'de önemli çalkantılara neden oldu. Özellikle burjuvazi telaşını gizleyemedi. Yıllardır tekellerin his adamı Frei, "kapitalist olmayan kalkınma yolu" adını verdiği bir programla Şili halkını uyutmaktaydı. Birden radikal dönüşümler vaadedilen bir ekonomik program karşısında telaşa düştü. Hisse senetleri borsası %50 oranında düştü, 80 milyon dolar bankalardan nakit olarak çekildi, dolar karaborsası %200 değerlendi, tüketim mallarının satışında %80 bir düşme oldu, hayvan tüccarları sürülerini kesmeye ya da ucuz fiyatlarla ihraç etmeye koyuldu. Birçok fabrikatör yurt dışına "tatile" çıktı.

Burjuvazinin telaşının boşuna olduğunu söylemek 1970 yılında safdillik olurdu. Halkın Birliği programında şı alanların kamulaştırılacağını vaadediyordu:

- 1) Büyük ölçekli bakır, tuz, iyot, demir ve kömür madenciliği
- 2) Ulusun finans sistemi, özellikle özel bankalar ve sigorta kumpanyaları
- 3) Dış ticaret
- 4) Büyük dağıtım işletmeleri ve tekeller

5) Stratejik endüstri tekelleri
6) Genel olarak ülkenin ekonomik ve sosyal gelişmesini etkileyen tüm eylemler, örneğin elek-

trik enerjisinin üretimi ve dağıtım, demiryolları, karayolları, hava ve denizyolları ulaşımı, iletişim, petrol ve türevlerinin üretimi, işlenmesi ve dağıtım (likit gaz dahil), çelik, çimento, petrokimya ve endüstriyel kimya sanayi ve selüloz ve kağıt manifaktür sanayi" (Salvador Allende, *Chile's Road to Socialism*, Penguin, Harmondsworth, 1973, s.37-38).

Halk Birliği hükümeti sözünü tutmak için çalışmadı da denemez. İki yılda kamulaştırdığı 3278 parça toprak 40,000 tarım işçisi ve yoksul köylü ocağına toprak sağladı. Şili'de tarıma elverişli toprağın toplam %35'i reform kapsamına alındı. Ekonominin diğer kesimlerinde de Halk Birliği hükümeti Programı işlerliğe soktu. Özel bankaların neredeyse

tümü devletleştirildi. Stratejik endüstrilerde devletin etkinliği büyük ölçüde arttı. Ama hükümetin başarıları burjuvaziye ölümcül darbeler indirmiyordu. Hükümetin burjuvaziye ekonomik olarak çökertmeyişi burjuvazinin yarattığı olumsuzluklardan çok hükümetin ekonomik programını işlerliğe sokmak için devrimci yöntemden yoksun oluşuyla bağlıdır. Halk Birliği burjuvaziye siyasal olarak çökertemediği için ekonomik olarak çökertemedi. Çünkü alınacak tüm ekonomik önlemlerin etkinliğini, kalıcılığını hatta olasılığını asıl belirleyen ekonomik programın içeriği değildi. Gerçek anlamda bir devrimin sonucunu belirleyen temel sorun her zaman için siyasal erk sorunudur.

Halk Birliği'nin erkin "bir kısmını", kendi deyişle "hükümet (executive) erkini" ele geçirdiğini söylediği seçim ertesinde önünde yalnızca iki yol vardı. Birincisi, erkin tümünü almak için siyasal savaşı örgütlemek ve radikal ekonomik programını koşullara göre uygulamaya sokmak. İkincisi de finans-kapitalin artık tahammül edemeyeceği noktaya varana dek radikal ekonomik programını uygulamaya çalışmak. Halk Birliği'nin ikinci yolu seçmesi yalnızca erk savaşını baştan kaybetmesini değil, ekonomik programın tüm devrimci içeriğini de kaybetmesini sonucuna doğurdu. Bir örnekle açalım.

Hükümetin çalışma yönteminde "yasallık" eski burjuva hükümetleri zamanından farksız olarak kurmuştu yer alıyordu. Öyle ki eski yasaların çoğu değişmedi ve hep bu yasaların sınırları içinde "devrimci dönüşümler" hedeflendi. Dolayısıyla dönüşümler tam olarak hiçbir zaman gerçekleşmedi. Örneğin, hükümetin programında büyük topraklara el koymayı öngören bir madde vardı. Bunun bazen ağır aksak uygulandığı yerlerde köylülük bilfiil o toprakları işgal ederek hükümete yardımcı olmaya çalışıyordu. Bu uygulamaya Halk Birliği hükümeti, "yasal olmadığı" gerekçesiyle şiddetle karşı çıktı. İşgalci köylüler hapse gönderiliyor, topraklar da yine beylere kalıyordu.

Aynı şey parlamentonun işleyiş biçiminde gözlenebilirdi. Halk Birliği "parlamentar yol"dan işbaşına geldi ama geldikten sonra işleyişini köklü bir biçimde değiştirmeyi, sonuçta en devrimci yöntemlerle verilmesi gereken erk savaşını parlamentonun sınırları arasında hapis kaldı. Bu "demokratiklik"ten yararlanılan *Milli Parti* ve *Parti y Libertad* gibi karşı-devrim güçlerinden başkası değildi.

Özetle, Halk Birliği cephe sorununa nasıl reformcu yanışıysa erk sorununa da öyle yanıştı. Stratejileri seçim işbaşına gelip öncelikle "hükümet (executive) erkini" ele geçirmek, bu kısmı erkten yola çıkararak erkin tümünü almaktı.

"Erki kazanma" sorununa ister aşamalı, ister aşamasız hedeflerle yaklaşılın, temel koşul öncelikle devleti parçalamaya hedefini gözetmektir. Marks, *Kugelman'a Mektup*'unda çok açıktır:

"Eğer Onsekizinci Bruner adlı kitabının son bölümüne bakarsanız göreceksiniz ki Fransız Devriminin bir dahaki cereyanının, eskisi gibi bürokratik-askersel çarkın el değiştirmesiyle değil, onun parçalanması ile olacağını ve bunun kitada olacak her gerçek halk devrimi için önkoşul olduğunu söylemekteyim". Halk Birliği'nin stratejisinde ise "devletin parçalanması" hedefi yoktu. Bu durumda, kısmi erkten yola çıkarak "erkin tümünü kazanma" stratejisi burjuvaziden kendi devletini dağıtmasını beklemek anlamına gelirdi ki bu gerçekten uzun bir bekleyiş olacaktı.

Devrimci erkin güvencesi diktatörlüktür

Lenin, devrimci erkin kaynağını 1917 Rusyası için şöyle tanımlar:

"(1) Erkin kaynağı, önce tartışılan ve parlamentonun tarafından yürürlüğe konan bir yasa değil, aşağıdan, halkın yerel alanlardaki dolaysız insiyatifıyla — güncel bir deyişle "dolaysız elkoymalar" dır. (2) Tüm halkın dolaysız silahlanması ve karşısına dikilen polis ve ordunun yerine geçmesidir; böyle bir erkte devlet düzenini silahlı işçi ve köylülerin kendileri, silahlı halkın kendisi korumaktadır... (Lenin, *Toplu Yapılar*, İngilizce Basım, c.24, s.39).

Halk Birliği hiçbir zaman

erkin gerçek kaynağı olan halka gerçek anlamda dayanmadı. Yalnız kısmi erkin ele geçirilmesi için halkın oy çoğunluğundan yararlandı. Arkasından bir burjuva hükümetinin yöntemlerini ele alıp halka sırtını çevirdi.

Hükümet ilk ciddi sınavını 1972 sonbaharında burjuvazinin başlattığı "büyük taarruz" sırasında geçirdi. Önce bu gelişmeleri kısaca özetleyelim.

Tekelci burjuvazinin gücünden fazla şey kaybetmeyişi ve işçi sınıfının yaşam düzeyinin göreceli olarak yükselmesi, ülkedeki en hoşnutsuz kesimin tekelci burjuvazi ve kent küçük burjuvazisi olmasını getirdi. Halk Birliği'nin ana düşmana vuramayışı, hükümetin aldığı önlemlerin en çok bu kesimleri etkilemesi sonucunu nesnel olarak doğurdu. Ama bu hoşnutsuzluğu örgütleyen, işsiz kalan bürokratları, iflas eden küçük sanayicileri, esnafı ve üst-orta sınıf ev kadınlarını sokacağı salan yine ana düşman olan finans-kapital gericiydi.

Bu hoşnutsuzluğun ve örgütlenişin yansıması olarak 1972 sonbaharında bir karşı-devrim girişimi oldu. İşçiler derhal hükümeti savunmaya geçti. 350 ana işyerini işgal ettiler. Mahallelerde *commandos comunales* ve sanayi bölgelerinde *cordones industriales* adında yerel yönetimler kuruldu. Her iki örgütün Sovyet-tipi yapıları vardı. Silahlı güce dayanıyorlardı. Cangüvenliği, ulaşım, beslenme, sağlık gibi her sorunu çözebilen bu yönetimler kendiliğinden doğmuşlardı ve devrimci ortama uygun bir yapıyı sürekli geliştiriyorlardı.

"Üst"te ise durum farklıydı. Hükümet "stabilizasyon" politikası uygulayacağını söyledi. Hristiyan Demokrat Frei ile masaya oturdu. Peşpeşe general ve emniyet müdürlerini bakanlar kuruluna alarak güvenlik kuvvetlerine geniş yetkiler tanıdı. Öte yandan sendika konfederasyonu CUT eliyle yerel yönetimleri tek tek dolayış işçilerin ellerinden silahlarını topladı. "İç savaş önlemek" için çalıştı. Kendiliğinden fıskıran yerel yönetimler ve devrimci ordu nüveleri giderek zayıfladı. Ordunun konumu giderek güçlendi. Ve bu "stabilizasyon" politikası sonucunda bir ikinci karşı-devrim girişiminin başarısı garantilenmiş oldu.

Halk Birliği'nin yaptığı çok tehlikeli bir kumar oynamaktı. Tüm parasını bu örgütlenmelerin üstüne, yani için için oluşan *yeniden devlet yapısını* üstüne değil, "ele geçirmeye çabaladığı *eski devletin*, burjuva devletinin üstüne yatırdı. Sonunda bırakın erkin tümü için savaşmayı, şu ünlü "hükümet erkini" bile militaristlikle paylaştı. Sonunda paylaşılacak bir "parça" erk kalmadı ve karşı-devrim galip çıktı.

Bazen halkın gücü yetmez ve devrimciler yenilir. Bazen halk ölmeye hazır değildir ve yalnızca bir avuç devrimci ölür. Ama Şili için bunlar geçersiz örneklerdi. Proletarya kurduğu yerel yöne-

timlerde, çektiği sanayi kordonlarında değil Halk Birliği'ni savunmak için ölmeye, erkin tümü için ayaklanmaya hazır olduğunu gösterdi. Köylülük için de aynı şeyler söylenebilir. 1970'den önce 140, 293 köylü sendikalaşmış ama ağırlığıyla Hristiyan demokratları destekliyordu. 1972-1973'e geldiğinde 300,000 köylü sendikalaşmış ve Halk Birliği'ni savunmaya hazırlanıyordu. Gerici hükümetlerin işbaşında olduğu yıllarda en fazla 456 toprak işgali gerçekleşti. Halk Birliği hükümeti sırasında, yalnızca 1971 yılında, 1258 toprak işgali aynı köylülük tarafından gerçekleştirildi. Hükümet yetkilileri bu potansiyeli de değerlendirmediler. Düzenle entegre olmuş hükümetin reform organları içinde bu hareketleri de eritti. Bahane ola-

arak MİR'in "sol" çıkışlarını gösterdi. Oysa tarih, "solcu"luğun da günahını ayaklanmak için olgunlaşmış yoksul köylülüğün değil, bu olgunluğu çürüten Halk Birliği hükümetinin defterine işledi.

Halk Birliği'nin hatalarından iki çok önemli ders çıkarmak gerek.

Birincisi, devrimi yapmaya niyetlenmiş bir iktidarın tek güvencesi halktır. Şili'li komünistler bugün "halkın çoğunluğu"na güvendiklerini söyleyebilirler. Ama söz konusu çoğunluk salt "aritmetik çoğunluk"sa bu yalnız karşı-devrimin neden başarılı olduğunu gösterir. Lenin devrim anı için şöyle der:

"Azınlık ve çoğunluk, demokrasi ve özgürlük üzerine sözler hiçbirşey belirlemez ... Burada sayılacak olan işçi sınıfının sınıf bilinci ve kararlılığıdır... İşçi sınıfının kararlılığı, 'teslim olmaktansa ölmek' parolasına katı bağlılığı yalnızca tarihsel bir faktör değil, belirleyici ve zafere ulaştıracak olan faktördür" (Lenin c.30, s.454).

Halk Birliği'nin temel yanılması işte bu faktörü hiçe saymaktan kaynaklanıyordu. Yapması gereken bu faktörü değerlendirmek için kesin adımlar atmaktı. Bu adımların en başında kuşkusuz, işçi sınıfının önderliğinde *halkın diktatörlüğünü kurmak* olmalıydı. İşçi sınıfının gücüne oranla da proletarya diktatörlüğünü hedeflemek olmalıydı. Halkın çoğunluğuna güvenmenin tek doğru biçimi budur.

İkinci ders, birinciye bağlı

olarak halkın silahlandırılması zorunluluğudur.

Halk Birliği, hükümeti ele geçirmiş olmakla burjuvazinin şiddet aygıtları olan ordu ve polis halka karşı kullanılmasını engelleyebileceğini sanıyordu. Ama hükümetteyken bu kurumları dağıtmadığı için engelleme olanağını baştan yitiriyordu. Sürekli "demokratik dönüşümler" ve orduyu "topluma kazandıran" yolları hazırlıyordu. Oysa pişen karşı-devrimin ta kendisiydi.

Halk Birliği, 1969'dan beri yürüttüğü propagandasında Şili için özgül bir olay olarak öne sürülen "ordunun profesyonelliği", "mesleğine bağlılığı", "demokrasi geleneğine saygısı" efsanelerini yaymakta başı çekti. Buradaki hatayı görmek için

uzun boylu teorik konulara dalmaya gerek yok. Somut veriler bunun ne denli gülünç bir masal olduğunu anlatıyor.

Şili ordusunu 1973 öncesinde 46,000 asker ve 24,000 carabinieri (jandarma) oluşturuyordu. Bu sayılarla Şili, tüm Latin Amerika'da birinci sırayı tutuyordu. Dahası eğitim ve teknik düzeyiyle de rekabet tanımıyordu. Çünkü bu "profesyonel" (dolayısıyla "tarafsız" olduğu söylenen) ordunun ABD'den aldığı sürekli yardım 143 milyon dolar kadardı. Toplam miktar olarak bundan biraz fazlasını yalnız faşist Brezilya ordusu almaktadır ki nüfus başına bölündüğünde ve Şili'nin daha elverişli coğrafi koşulları göz önünde tutulduğunda yine baş sırayı alması gerekmektedir.

Bu verilerin tümü Halk Birliği hükümetinin elinde de vardı. Ama Halk Birliği'ne üye partilerin her biri bu "tarafsızlık" efsanesine öylesine kendini kapırmış olmalı ki 1970-1973 arasında Pentagon'un yardım fonuna kimse elini sürmedi. Aksine, hükümet, orduyu "ekonomik ve sosyal yaşantıya yaratıcı bir biçimde entegre etme"nin yollarını aramakla meşgulüdü.

Halk Birliği'nin ordu politikası buyken işçilerin silahlanmasına karşı güttüğü politika da tamamen tersiydi. Bu kapsamda, yerel yönetimlerin *silahsızlandırılması* en büyük ihanetti.

Engels, Bebel'e yazdığı bir mektupta "silahsız bir halk günümüzün modern ordular karşısında önemsiz bir güçtür" der.

Lenin, "silah kullanmayı öğrenmek ve silahlanmak için çabalamayan bir ezilen sınıf, köle gibi muamele edilmedi hakketmiş bir sınıftır" (Lenin c. 23, s.96) der. Gerçekte de "halka dayanmak" ve "halkın diktatörlüğünü kurmak"tan söz ederken anladığımız ancak *silahlı halka dayanmak* ve *silahlı halkın diktatörlüğünü* kurmak olabilir.

III Şili deneyimi ışığında dünya devrimi

Şili'deki karşı-devrim olayının değerlendirilişi sırasında en çok iki hataya sık sık rastlamak mümkün.

Birincisi, emperyalizmin oynadığı rol üzerine yapılan bir hatadır. Çuvalarla gizli belgeyi açığa çıkararak bir dizi yazı salt bu konuyu işlemiştir. Özellikle CIA'nin tezgahladığı komplolar ve İTT tekelinin yürüttüğü gizli eylemleri ele alan bu yazılar oldukça şişkin bir arşiv oluşturur.

Kimse emperyalizmin Şili üstüne komplolarını yatsıyamaz. Kaldı ki bu tür yazıların Şili halkıyla anti-emperyalist dayanışma sağlamaya yönelik propaganda değeri büyüktür. Ne var ki, Şili devriminin değerlendirilmesi açısından bu konunun abartılması, ancak "dışsal faşizm" gibi zaman zaman türeyen teorik zevzekliklere yol açacaktır.

Bir kez, "dış ögeyi" abartan birçok yazı, aynı zamanda "barışçıl devrim" olasılığını "emperyalizmin karşı-devrim ihraç etmekte giderek güçlük çektiği" savına dayandırmaktadır. Öyleyse Şili devrimini nasıl değerlendireceğiz? Emperyalistler "karşı-devrim ihraç etmekte güçlük çektiği" için "barışçıl devrim" yoluna gidildi ama sonunda emperyalistler karşı-devrimi ihraç etti! Herhalde "barışçıl devrimi" savunanların yürüttüğü mantık bu olsa gerek!

Bizce bu tür çözümlerle bir yere varılmaz. Önemli olan öncelikle faşizmin genel ekonomik temelini Şili'de uzun bir zamandır var olduğunu görmek, 1970'de başlayan devrim dalgasının da bunu aceleştirdiğini ve her ne pahasına olursa olsun karşı-devrimi gerektirdiğini anlamaktır. Ancak böyle bir anlayış emperyalizmin çevirdiği dolapları halka anlatmaya yarar. Yoksa Pinoşet Cuntası ile Washington'un arasındaki ilişkileri liberaller bile fazla belgeye başvurmaksızın ve fazla da terlemeksizin gösterebiliyorlar.

Şili deneyinin değerlendirilmesi yapılrken rastlanan ikinci hataya ise "barışçıl devrim" anlayışı üzerinedir.

Barışçıl devrim silahsız devrim değildir

Öncelikle belirtmeliyiz ki barışçıl devrimin en azından teorik olasılığını tümüyle reddeden, Leninizmi reddediyor demektir. Marks,

Engels ve Lenin barışçıl devrimin olasılığı üzerinde durmuş ve *teorik planda geçerliliğini* savunmuş. Yine yatınamaz bir gerçek, sosyalizm lehine gelişen uluslararası koşulların, bu önceleri zayıf ve teorik olasılığı, giderek pratik bir olgu haline dönüştürüyor olmasıdır. Ama gerek barışçıl devrimin teorik olasılığı, gerekse günümüzdeki pratik geçerliliği konusunda taban tabana zıt *iki ayrı anlayış mevcuttur*.

Birinci anlayış, Şili'de de egemen olan oportünist barışçıl devrim anlayışıdır. Bu anlayışa göre barışçıl devrimin teorik olasılığı vardır demek, *silahsız devrimin pratik olasılığı vardır* demekle *aynı şeydir*. Böyle olduğu için de işçileri silahlandırmaya gerek yoktur, çünkü bunun "iç savaş"ı kıskırtmaya" yarayan çok önemli tehlikeleri vardır. Bu anlayışa göre, günümüzün elverişli uluslararası koşulları sayesinde silahlanma daha da gereksiz bir "bela"dır.

İkinci anlayış ise Leninci anlayıştır. Bu anlayışa göre "gerçekten önemli olan silahların halkın elinde olması ve halkın üzerinde bir zor kullanımının olmamasıdır. Bir devrimin barışçıl yoldan ilerlemesini açan ve garantileyen budur" (Lenin, c.25, s.183). Böyle bir koşulun gerektirdiği ödevler de şunlardır:

1. İşçilerin silahlandırılması
2. Burjuvazi kendi isteğiyle halkın üzerindeki zor kullanımını kaldırmayacağına göre, onu kaldırmaya mecbur eden halkın zor kullanımını burjuvazi üzerinde hissettirmek. Engels şöyle der:

"Devrim kesinlikle en otoriter şeydir; olabileceğin en otoriter araçlarla — tüfekle, süngüyle, topla nüfusun bir bölümünün diğer bir bölümü üzerinde iradesini zorla kabul ettirme eylemidir; ve utkan kesim boşuna savaşmış olmak istemiyorsa, gericiileri harekete geçiren terörün silahlarıyla erkini korumak zorundadır. Eğer silahlı halkın burjuvaziye karşı otoritesi kullanılmıyorsa, Paris Komünü tek bir gün ayakta durabilir miydi? Tersine (Engels, Komün'de şiddet kullanılmamasını eleştirileni yanıtıyor — İ.S.), bu otoriteyi yeterince serbest kullanmadığından onu eleştirmek gerekmez mi? "Dolayısıyla iki şeyden biridir: ya anti-otoriteler neden söz ettiklerini bilmiyorlar ki, bu durumda kargaşadan başka bir şey yaratıyorlar; ya da bilinçlidirler ki, bu durumda proletarya hareketine ihanet ediyorlar. Her durumda da gericiğe hizmet ediyorlar" (*Selected Works in One Volume*, Lawrence and Wishart, s.379).

Eğer "barışçıl devrim"i böyle anlıyorsak Leninciyiz. Çünkü silahlanmamış ve şiddet kullanmaya hazır bir halk her koşula hazır demektir. Öte yandan "barışçıl devrim"i Şili'de olduğu gibi "silahsız devrim" olarak anlıyorsak, bilmeliyiz ki karşı-devrimin utkusunu kaçırmazdır, çünkü halk devrimi yapmaya hazırlanmış değildir. Koşullar elverişliyse, silah

kullanmamamın da koşulu silahlanmaktır.

İç savaş yatınamak oportünizmdir

"Barışçıl devrim" konusunu geçmeden "iç savaş" konusuna mutlaka değinmek gerek. Çünkü "silahsız devrim"çiler bu iki kavramı sürekli karşı karşıya getirmekte ve tezlerinin geçerliliğini, amaçlarının "çok kanlı geçecek bir iç savaş"ı önlemek" olduğunu söyleyerek savunmaktadırlar. Aynı mantıkla "silahsız devrim"i eleştirenleri de "iç savaş" istemek"le suçlamaktadırlar.

Komünizm tarihinde "ayaklanma", "silahlanma", vb. önerilerle ortaya çıkanlar, o günün oportünistleri tarafından daima böyle suçlandılar. Örneğin 1917'

de Goldenberg Lenin'i bir "iç savaş"ı kıskırtıcısı" ilan etmişti. Bugün TKP'nin Leninci güçleri de benzeri bir suçlamayla karşı karşıyadır. Oysa ne Lenin'in, ne de günümüzde Lenincilerin iç savaş "istemek", "kıskırtmak" gibi bir sorunları yoktur. Çünkü iç savaş büyük ağırlığıyla nesnel bir olgudur. İç savaş, sınıf savaşımın kaçınılmaz devamı, onun en kızgın anıdır. Diğer bir deyişle, proletarya ile burjuvazinin somuttaki sonul hesaplaşmasıdır. Böyle olduğu için de komünistlerin özenle istekleriyle ilgili bir gelişme değildir. Ama iç savaşın sonuçları komünistlerin özenle tutumlarıyla yakından bağlıdır. Çünkü iç savaş daha patlak vermeden yatınması proletarya savaşa hazırlıksız girer ve yenilmesi kaçınılmaz olur. Öte yandan, onu "istemek" değil, ama gelişimini önceden görmek, gerekli hazırlıkları yapmak ve patlak verdiği anda aktif bir taraf olmak proletaryanın utkusunu sonucuna gider.

IV Sonuç

Yazının başında, kendi partimizin içindeki menşeviklerin Şili konusunda hiçbir ciddi çalışma yapmadığını söyledik. Bunun proletarya enternasyonalizminin ge-

releriyle bağdaşmadığı gibi Türkiye devrim savaşımının gereklerine de ters düşen bir tutum olduğunu söyledik. Eğer şimdiye kadar söylediklerimiz Şili devriminin ancak çok yüzeysel bir değerlendirmesini bile oluşturduysa, menşeviklerin neden bu konuda hiçbir şey söylemediğini açıklamaya yine de yetecektir. Çok ağıttır: Şili'de karşı-devrimin üstün gelmesinin tüm nedenleri, Partimizde menşeviklerin de derin oportünizmini sergilemektedir. *Ürün*, *Savaş Yolu*, *Çağ*, *Güneşli Dünya* ve *Atılım*, kendi menşevikliklerini gizlemek için Şili üzerine elle tutulur hiçbir yazı yayınlamamıştır.

a) *Cephe konusunda*; Şili'de yenilgiye uğrayan reformist cephenin yeni bir örneğini bugün Türkiye'de de oluşum sürecindeki gözletiyoruz. Menşevikler UDC politikalarıyla yine bir "muhafifler ortaklığı" kurmak hevesindedir. Bu reformcu hevesleri iktidar savaşımını(!) için uygulamayı düşündükleri yöntemlerin niteliğini de açığa vurmaktadır. Türkiye Şili değildir, tarih de tekrarı etmez ama kimse bizi İ. Bilen'in *Barış ve Sosyalizm Sorunları*'nda itiraf ettiği "demokratik dönüşümler hükümeti" nin eline düşürmesin.

b) *Erk sorunu*nda; Şili'deki "silahsız devrim"çilerin temel hatası devletin parçalanması için savaşmamalarıydı. Erk sorununa aşamalı ve reformist bir çözümlemeyle yanaştılar. TKP'nin menşevik üstyönetimi de ileri demokratik halk devriminde devletin parçalanacağını reddediyor. *TKP Programı* bu görevi uzaklara atarak ileri demokratik halk devriminin devrimci özünü reformizmle terk ediyor. Diktatörlük isteyenleri de göşist olarak mahkum ediyor.

c) *Parlamentarizm konusunda*; Menşevikler asıl olarak Şili'deki uygulamayı özlediklerini bugün her zamandan çok belli ediyorlar. Eskiden, TKP'nin illegal oluşu bu özlemi biraz olsun gizledi. Sonradan BİP'in sözde sağladığı legal olanaklar menşevikler için artan bir ümit, halkımız içinse bir kıyım olasılığı anlamına geldi. *Program*'da öngörülen "parlamentonun kurtarılması" ve "halk yararına işletilmesi" sözlerini hiçbir manevra gizleyemiyor.

d) *Ordu sorunu*nda da Şili'nin deneyleri çoktur. Ama menşevikler bunları bir kenara atıyor, "orduyu kurtarmak", "militarizmden arındırıp halk yararına kullanmak", "yurtsever subaylarla bağlaşıklık kurmak" için çabalarıdır. yalnız menşevikler de değil, ülkemizdeki bir sürü akım *Türk ordusunu* kurum olarak aklamak peşindedir. Bugün Türkiye'de, ordunun ancak karşısına *silahlı halkı* koyarak çözülebileceğini ve ileri demokratik halk devriminde ordunun *dağıtılacağı*ni söyleyen tek hareket TKP'nin Leninci güçleridir. Bu çözümlenmenin benimsenmesi ve oportünist görüşlerin terkedilmesi acil-

leşmiştir, çünkü Şili'de olduğu gibi ülkemizde de karşı-devrimin temel aracının bugün ordu olduğu, 12 Eylül faşist darbesiyle en kalın kafalı menşevikin bile beynine çakılmıştır.

e) *Şiddet konusunda*; "silahsız devrim"ın sakat görüşleri karşı-devrimci şiddetin üstün gelmesini sağlamıştır. TKP'nin menşevik kadroları bu konuyu olduğu gibi atlamakta devam ediyor. Bir yandan zor kullanımı üzerine bir takım genel doğruları geliştiriyor, diğer yandan faşist katillerin yakalanması için devlete el uzatacağını vaadediyor. Türkiye'nin tüm sorunlarının şiddet yoluyla çözüleceği saptamasına "maceracılık" diyerek karşı çıkıyor ve en büyük maceraya tüm kadroları sürüklüyor. Şili'de varolan, halkın gücüne güvenmemiş mikrobu TKP'nin menşevik yöneticileri eliyle Türkiye'de yaygınlaştırılmak isteniyor.

Özetlersek Türkiye'deki oportünist siyasetin her konudaki tutumu, Şili'de devrimi yenilgiye götüren tutumlarla önemli ayrıntılar göstermektedir.

Lenincilerin bakış açısından karşı-devrimin temel dersleri şunlardır.

1. Finans-kapital gericiğinin ülke için önerdiği yol faşizm ise, onu yenmenin tek yolu devrimi devrimci yollardan gerçekleştir-mektir.

2. Devrimin önkoşulu devletin derhal parçalanması ve diktatörlük hedefinin açıkça belirlenmesidir.

3. Devrim, her durumda devrimci şiddet gerektirir. Bunun için devrim öncesinde tüm çabalar halkı sistemli bir biçimde silahlı devrim düşüncesiyle doldurmak, ayaklanmaya ve iç savaş hazırlamak yönünde olmalıdır.

4. Karşı-devrimin şiddet aygıtı orduya karşı alınacak tutum da tümüyle devrimci olmak zorundadır. Orduyu dağıtmak için halk silahlandırılmalıdır.

5. Elverişli uluslararası ortamın anlamı, dünya devrimci merkezi Sovyetler Birliği'nin komünizm kuruculuğundaki utkuları ve emperyalist zincirdeki kopmalarıdır. Bu ortam, dünya devriminin gelişimine hız vermekte, tek tek ülkelerdeki egemen sınıflara karşı saldırı olanaklarını artırmaktadır. Savaşımı pasifize eden reformist tutumlar bu olanakları zayıflatır ve kıyım olasılığını artırır.

Oportünizm yenilmeden burjuvazi yenilemez. Bunun tersi de doğrudur. İşçi sınıfının oportünizm yenmeden burjuvazi de yenemez. Şili karşı-devrimi bunun en açık kanıtı olmuştur.

Bugün 12 Eylül faşist darbesiyle, Şili karşı-devriminin dersleri, Türkiye'nin sınıf savaş alanlarında sinamiyor.

Türkiye'de saldırıya geçen karşı-devrimci halkın devrimci ayaklanmasıyla ezme, ileri demokratik halk devrimini gerçekleştirmek, aynı zamanda Şili işçi sınıfıyla gösterebileceğimiz en üst düzeyde proletar enternasyonalist dayanışma olacaktır.